

Nr 11.

Ankom till Riksdagens kansli den 6 mars 1913 kl. 5 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av en av herr Forssell m. fl. inom Andra kammaren väckt motion, nr 156, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i folkskolestadgan, att allmänheten må få närvara vid lärareprov.

I en inom Andra kammaren av herr *Forssell m. fl.* väckt, till nämnda kammares första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 156, hemställes, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan ändring i folkskolestadgan, att allmänheten får närvara vid lärareprov i mån av utrymme och med iakttagande av de föreskrifter, som för upprätthållande av ordning må vara erforderliga.

Beträffande den av motionärerna till stöd för deras hemställda förebragta motivering — som, bland annat, redogör för ett särskilt fall, då vederbörande skolråd beslutat, att allmänheten skulle äga tillträde till åhörande av lärareprov vid folkskolor inom församlingen, vilket beslut blev i laga ordning överklagat — hänvisas till motionen.

Andra kammarens första tillfälliga utskott har i sitt utlåtande (nr 2) i anledning av motionen yttrat följande:

»Av motiveringen framgår, att domkapitlet i det åberopade fallet visserligen anfört, att proven icke finge hållas med obegränsat tillträde för allmänheten (det vill säga andra personer än skolrådet eller vederbörande ombud), men icke direkt uttalat, att allmänheten

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 12 saml. 1 avd. 8 häft. (Nr 11.) 1

*Andra kam-
marens första
tillfälliga
utskott.*

under alla förhållanden vore förbjuden att bevista desamma, vilken senare åsikt däremot skolrådets ordförande synes velat hävda. Vidare framgår, att regeringsrättens flertal har ansett skolrådet vara åtminstone formellt oförhindrat att giva allmänheten detta tillstånd, under det att reservanten inom regeringsrätten starkare än de övriga betonat skolrådets befogenhet att besluta, det allmänheten ägde övervara undervisningsproven, dock enligt hans mening endast i mån av utrymme och med iakttagande av de föreskrifter, som för upprätthållande av ordning kunde vara erforderliga.

Då motionärerna av regeringsrättens utslag synas ha dragit den slutsatsen, att detta innebure förbud för allmänheten att närvara vid ifrågavarande undervisningsprov, förefaller det utskottet, som om en sådan uppfattning saknade tillräckligt stöd i de föreliggande handlingarna i detta mål. Det vill snarare synas, som om nämnda utslag gäve vid handen, att det ej vore skolråd förmenat att vid lärareprov låta även andra personer än de i § 19 mom. 5 av folkskolestadgan omnämnda närvara. Detta är ju för övrigt helt naturligt. Lärareprovets uppgift torde visserligen i främsta rummet vara att bereda skolrådet, som enligt gällande stadgar har till uppdrag att vårda skolans angelägenheter, tillfälle att pröva sökandes kompetens för lärarekallet; provet skall alltså tjäna skolrådet till ledning vid dess uppsättande av förslag till ifrågavarande tjänster. Skolrådet har därför ock befogenhet att bestämma, om sådana prov skola hållas eller icke. De röstande få emellertid genom denna anordning icke anses vara berövade rätten att pröva de sökandes meriter och på sådant sätt kontrollera skolrådets arbete. Alla ansökningshandlingar äro ju ock tillgängliga för en var. Men om inga andra än skolrådets medlemmar finge övervara undervisningsproven, då sådana avläggas, skulle de röstande ej kunna på annat sätt än genom skolrådet pröva den viktiga detalj av sökandes möjligheter att meritera sig, som utgöres av nämnda prov. Det kan icke betraktas annat än som billigt, att såväl de röstberättigade i allmänhet, vilka ju äga att deltaga i valet av lärare, som särskilt föräldrarne till de barn, som måhända komma att stå under den utsedde lärarens ledning, beredas tillfälle att bilda sig ett så fullständigt omdöme som möjligt om den eller de sökandes kvalifikationer.

Nu finnes emellertid i gällande författning ingen bestämmelse, som uttryckligen giver allmänheten denna rätt. Praxis torde emellertid ha varit, att skolråden lämnat ett sådant tillstånd, vilket dock allmänheten på de flesta ställen synes ha begagnat i skäligen ringa omfattning.

Det har därför syntts utskottet väl befogat, att röstgäande — och

särskilt barnens föräldrar och målsmän — beredas tillträde till lärareproven. Om utskottet sålunda finner motionärernas förslag beaktansvärt, är det endast därför, att genom dess förverkligande allmänhetens berättigade intressen skulle bliva medelst fullt klara och tydliga bestämmelser tillgodosedda. Utskottet vill emellertid på samma gång framhålla, att skolrådet ej i stort sett bör berövas den befogenhet, som nu tillkommer detsamma.

Då utskottet begagnat sig av det obestämda begreppet »allmänheten», som ock förekommer i motionen, har det därmed ingalunda förbiset, att det är föräldrarnes och barnens målsmäns rätt, som här i främsta rummet bör beaktas. Men då utskottet håller före, att genom sådana särskilda ordningsföreskrifter, som omnämnas i slutyrkandet, föräldrars och målsmäns intressen böra kunna behörigen tillvaratagas, har utskottet ansett sig oförhindrat att här använda nämnda uttryck. I anledning av den väckta motionen får utskottet sålunda hemställa, att Andra kammaren för sin del måtte besluta, det Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida bestämmelse bör införas i folkskolestadgan därom, att allmänheten får närvara vid lärareprov i mån av utrymme och med iakttagande av de föreskrifter, som för upprätthållande av ordning må vara erforderliga.»

Andra kammaren har bifallit sitt tillfälliga utskotts hemställan; och har detta kammarens beslut delgivits Första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

*Andra
kammarens
beslut.*

Gällande folkskolestadga § 19 mom. 5 föreskriver beträffande undervisningsprov, bland annat, att, därest skolrådet finner nödigt förelägga den eller de sökande sådant prov, detta skall »avläggas i närvaro av skolrådet eller av dess ordförande jämte av skolrådet för ändamålet utsedda ombud». Kungl. Maj:t har genom regeringsrättens utslag den 3 februari 1910, på grund av i motionen omförmält besvär, förklarat, bland annat, att skolråd må anses oförhindrat medgiva, att vid ifrågasvarande prov även andra personer få vara tillstädes än de i nyssnämnda stadgade omförmälda. Motionärerna själva framhålla å ena sidan, att under senare år, såvitt de känna, endast få skolråd förbjudit allmänheten närvara vid lärareprov, och att de provande lärarna i allmänhet icke yrkat på sådant förbud, samt å andra sidan att proven i fråga, där allmänheten beretts tillfälle närvara, i regel varit litet besökta. Under sådana förhållanden synes utskottet behov icke föreligga av sådan ändring i folkskolestadgan, som motionärerna ifrågasätta.

Utskottet.

En sådan ändring — varigenom allmänheten gäves uttrycklig rätt närvara vid undervisningsproven — vore enligt utskottets mening icke lämplig. Ifrågavarande prov avse nämligen att giva skolrådet, som har att upprätta det förslag, varom § 19 mom. 6 i folkskolestadgan talar, tillfälle att bilda sig uppfattning om de sökandes undervisningskicklighet. Inom nämnda förslag måste den blivande läraren utses, oavsett de väljandes genom åhörande av undervisningsprov eller eljest förvärvade sympatier. De väljande hava alltid tillfälle att taga del av ansökningshandlingarna och kunna dessutom hos skolrådet inhämta dess omdöme beträffande sökandenas tjänsteduglighet. Till vad ovan från utskottets synpunkt anförts kommer såsom en viktig omständighet, att allmänhetens närvaro i många fall torde, på grund av dess störande inverkan, medföra, att den sökandes förmåga att undervisa icke kan göra sig på det rätta sättet gällande.

I de städer, där lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909 tillämpas — för närvarande uppgående till något över 50 — tillsättas lärarna av vederbörande folkskolestyrelse. Å dessa orter vore sålunda ett stadgande av innehåll, som motionärerna avse, skäligen meningslöst.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 6 mars 1913.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Hammarskjöld, Hallberg, Sandler, Bergqvist, Malmborg, Valerius Olsson och Andersson.